AZ 1944-45-ÖS DÉLVIDÉKI MAGYAR TRAGÉDIA
A MAGYAR-SZERB TÖRTÉNELMI KAPCSOLATOK TÜKRÉBEN
MTA , Budapest 2011. november 25.

Prof. Dr. Gábrity Molnár Irén
(Újvidéki Egyetem, Közgazdasági Kar Szabadka):

A vajdasági magyarok szerepe és motívumai szerb-magyar határmenti kapcsolatépítésben

Forrásanyag:

1. Magyarságkutató Tudományos Társaság Szabadka – oktatás-, ifjúság- és migrációkutatások (www.mtt.org.rs)

2. Regionális Tudományi Társaság – IPA 2010. *The borderline as an axis of innovation*: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, Pécs, Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét (www.rtt.org.rs)

3. SCOPES *Integrating (trans)national migrants in transition states (IMIG)* Project in the framework of the co-operation programme SCOPES (2010-2013); Submitted to the Swiss National Science Foundation (SNSF) Bern. ***Partner: Magyarságkutató Tudományos Társaság Szabadka.***

Előzetes megállapítás:

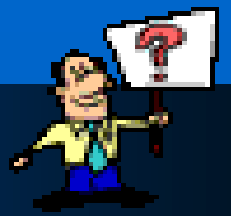

1. A folyamatos szerbiai elvándorlás fél évszázadon keresztül elkerülte az anyaországot.
2. Az utóbbi 2 évtizedben indult a vajdasági magyarok kapcsolatkeresési szándéka az anyaországgal.
3. Az emigrációs hullámok elsősorban gazdasági és másodsorban politikai indíttatásúak.
4. Az országhatár menti kapcsoltok a centralizált államintézkedések és a nemzetközi pozicionálás függvénye.

Elvándorlási hullámok az utóbbi fél évszázadban:

- 1945-50 – a világháború után - politikai emigráció
- 1965 –ben indult a szervezett gazdasági emigráció máig tartó folyamata.
- Az első hivatalos statisztikai adatok és pozitív pártállásfoglalás 1971-ben: minden huszadik jugoszláv „vendégmunkás” kb. 1 millióan
- 80-as években gazdasági válság okozta új imigrációs politika Európában - hazatérők.
- 90-es évek háborús taszítás - tömeges emigrációs egzódusz, „agyelszívás”

Jugoszlávia/Szerbia-Magyarország:

nyitás 1957-ben, de vajdasági magyarok célországa legtöbbször ma sem Magyarország.

EMIGRÁCIÓ MOTÍVUMAI

1. A Titói Jugoszlávia földrajzi és politikai nyitottsága – viszonyítási alap a nyugati tőkés országok
2. Növekvő munkanélküliség
3. Karrier-alternatívák közötti választás hiánya - "agyelszívás" jelensége
4. Leszegényedés és a veszélyeztetettség érzése a 90-es években
5. Diaszpóra vonzás, kapcsolatok és pszichológiai tényezők (háborús félelem, kilátástalanság, jövőkép hiánya)

Célországok, befogadó programok

1. Európai államok (236.823 vagy 78,3%) – Németország, Ausztria, Svájc és Franciaország
2. Tengeren túli kontinesek (kb. 22%): USA, Kanada, Ausztrália (90-es években)
3. Beindul a regionális vagy határmenti mobilitás

Befogadott imigránsok:

szakemberek (informatikus, mérnök, innovátor, programozó, mikrobiológus, tudományok doktora, medicus, újságíró, művész, sportoló, építőmunkás) idegen nyelvet tud, kezdő tőkéje van

Az emigráció sokdimenziós következményei (gazdasági, demográfiai, társadalmi, pszichológiai):

- anyagi veszteség (tőkeelvonás, nem kifizetődő és visszatéríthetetlen képzések/oktatás)
- emberi veszteség (fiatal férfihiány Vajdaságban)
- szakemberhiány (profilok pótolhatatlansága)
- demográfiai deformáció: lakosságfogyás (falvak elnéptelenedése), vitalitás, természetes szaporulat esése, házasságkötés csökkenése, válások növekedése
- kiskorú delikvencia, alkoholizmus, kábítószer...

A szerbiai magyarok emigrációs vesztesége

- 1944-45 - a 2. világháború után Jugoszláviából harmincezer magyar költözött el
- 1944-45-ben 20-30 ezer vérbosszú áldozata lett
- Vendégmunkások „külföldön ideiglenesen munkát vállalók”:

  1948–1991 között 69 193 fő ment külföldre

  1965–1970 között 16 627 fő

  1980-as években 25 228 fő
- 90-es években tömeges emigráció - kb. 50 000 fő. Legtöbb magyar a szabadkai, újvidéki, topolyai, zombori és adai községekből ment el

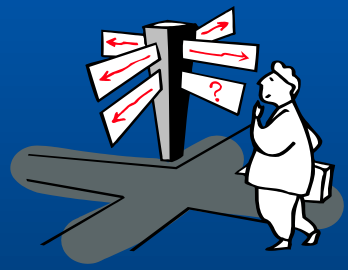

Az áttelepült vajdasági magyarok magatartása

- A délszláv háború idején: önszerveződéses bezárkózás, vagy külföldre menekvés.
- Az áttelepüléskor meghatározó elsősorban a vajdasági rokonok és csak másodsorban a magyarországi ismerősök élethelye és segítsége
- A második, harmadik hullámban érkezőket a korábban kivándorolt földiek segítik (kapcsolati tőke, bizalom).
- Az integrálódás kritikus szakaszában a bevándorló magyarokat sérti az anyaországban hangoztatott "júgós" gyűjtőfogalom

Vajdasági magyarok emigráns típusai

- A vajdaságiak első hulláma (a polgárháborút megelőző időszakban - 1960-90) nem menekült, ők kivándorló vendégmunkások – nem Magyarországra mentek.
- A háború elején, a hiperinfláció idején (1992-93) kilépők vállalkozók Magyarországon is alapítják a kis- és középvállalatokat (kft, bt. a tercier szektorban).
- A polgárháború veszélye elől menekülők (1992-95) kevés tőkével, gyakran az otthoni kapcsolatokra támaszkodva jutnak át és lelnek munkahelyre (feketézők). A szezonális, "jól fizető" munkákat választják Magyarországon.

Az anyaországban letelepülők az otthoni ingatlant nem, vagy csak ritkán adták el, így a visszatérés lehetősége számukra még nyitott.

A távoli országokba költözők az otthoni vagyont eladták.

Határ menti migrációs térség

- **Magyarországon a külföldi vállalkozássűrűség (1999) 2,6%. Csongrád megye az országos átlagot is felülmúlja: 2,9%.**

- **A cégek 70%-át jugoszlávok alapították a Dél-Alföld-i régióban, ebből 44% Csongrád megyében.**

ÚJ HATÁRMENTI MIGRÁCIÓS TRENDEK

A jugoszláv/szerb vállalkozások térbeli mobilitása kettős:

1. **A települési hierarchia mentén terjed (Szabadka-Szeged, Horgos-Röszke,**
2. **A határ mentén a határátkelőkből terjedt szét a határ közeli és a megye területeire, jelentősen hatva a határ menti tér gazdaságára.**

Foglalkoztatási szerkezet - 2011

A jugoszláv, többségében magyar nemzetiségű „vállalkozó-menekülők arculata” 1990-1999-között:

1. Gyakorlott kis- és középvállalkozások külföldi bedolgozó alvállalkozóként – tapasztalattal, befektethető tőkével. Vagyont, tőkét, gépeket is menekítettek, amit a határon vámmentesen áthozhattak. A vállalkozási céltelepülés az országhatárhoz legközelebbi falu vagy Szeged.

2. A fiktív vállalkozások alakultak a térségben - a munkavállalási engedély helyettesítőjeként, lakás, ház vásárláshoz.

3. A határ menti falvakban családi vállalkozásokat létesítettek - kisüzemi, néhány tíz főt foglalkoztató cég – amivel innovációs feltételek születtek a településen.

Vonzásterületek - a vajdasági magyarok tevékenysége (munka, iskola, vásárlás) – 2007 MTT kutatás - Szabadka, Újvidék, Zenta, Szeged, Ada…

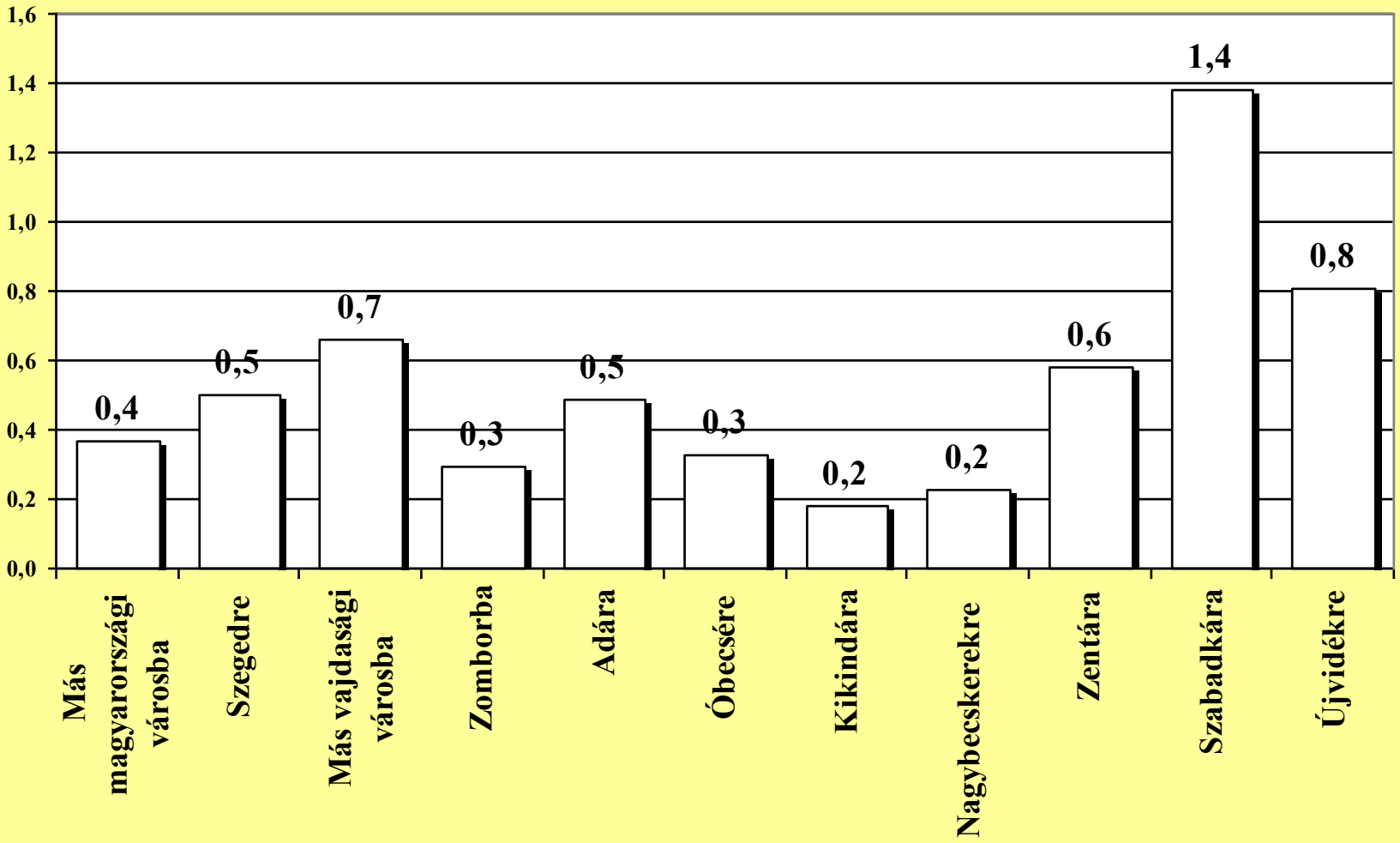

Magyarországi befogadó készség

- A lakosság türelme fogy a százezres bevándorlói nagyságot látva.
- A 90-es években a menekültekre vonatkozó pozitív viszonyulás csökkent, a negatív pedig nőtt. A politikai menekülteket megértően fogadják, a gazdaságiakat ellenszenvvel.
- A szomszédos országból érkezetteket magyarokat „szívesebben látják”
- Ma a vajdasági áttelepülők a déli határ közelében és a Duna -Tisza közötti területen és a fővárosban tartózkodnak legnagyobb számban huzamosan (Szeged- Kecskemét- Budapest tengely)

A határmenti munkaerőmozgásnak nagy a jövője – kitörési pontok:

- A kereskedelem, az építkezések, a szállítmányozás (vasút- és a tiszai hajózás újraindítása), speciális logisztikai központok
- Közös kis- és középvállalkozások esélye nő
- Oktatási és kulturális kapcsolathálózat kell

Szerbiában a migrációs taszítás csökkent, megmarad a karrierépítés keresése.

A határon átívelő régiók munkaerőmozgását követni, tervezni lehet, az új erőforrás-kihasználások, a térségfejlesztés céljából.

A vajdasági magyarok problémája a közvetlen kapcsolati hálózat hiánya…

- Hiányos és egyoldalú (vertikális) a központ és a perifériku**s** határtérség együttműködése (a kormányok koordinációjának a hiánya)
- A határrégióban területi együttműködési stratégiai tervezés kell, a humántőke mobilitását, a foglalkoztatási vagy az oktatási igényeket és a gazdasági térszerkezet , közlekedési infrastruktúra alakulását szem előtt tartva
- Szükséges a kistérség önszerveződésének és kezdeményezőkészségének a fejlesztése. Az magyar-magyar határmenti önkormányzati együttműködéseket, a lokális közösségek egységes fellépése segítheti.

Köszönöm a figyelmet!